

YENİ VAKIFLARIN İŞLEVSELLİĞİ: SEÇİLMİŞ VAKIFLAR İÇİN BİR İNCELEME *

Functionality of New Foundations: A Case Study For Chosen Foundations

Cengiz AKÇAY¹

ÖZET

Bu çalışma ile Türk Medeni Kanunu'na göre kurulan yeni vakıfların temel işlevlerini yerine getirip getirmediğinin araştırılması hedeflenmiştir. Çalışmada öncelikle kavramsal anlamda vakıf konusuna değinilmiş, ardından vakıfların sosyal politika işlevleri ve iktisadi işlevleri araştırılmıştır. Çalışmada, sosyal politika işlevleri adı altında sosyal güvenlik ve sosyal yardım, sosyal sorumluluğun kazanılması, sosyal çatışmanın engellenmesi ve sosyal bütünleşmenin sağlanması üzerinde durulmuştur. İktisadi işlevler adı altında ise vakıfların ekonomik yapıya etkisi, istihdama katkısı ve tüketim, tasarruf ve yatırım etkisi araştırılmıştır. Vakıfların işlevlerini yerine getirilip getirilmediğinin araştırılması için Türkiye'de mevcut seçilmiş bazı vakıflara anket uygulaması yapılmıştır. Anket sorularının kapsam geçerliliği sağlandıktan sonra sorular kesinleştirilmiştir. Anket e-posta yoluyla vakıf çalışanları ve yöneticilerine iletilmiştir. Anketin güvenilirliği istatistiksel yöntemlerle test edilmiş olup, anketin oldukça yüksek düzeyde güvenilir olduğu görülmüştür. Anket sonuçları istatistiksel ve grafiksel olarak yorumlanmıştır. Sonuç olarak; yapılan araştırma ile anket uygulanan seçilmiş vakıfların vakıflardan beklenen fonksiyonları yerine getirdikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vakıf, Vakıfların İşlevleri, Vakıfların İşlevselliği, Yeni Vakıflar.

ABSTRACT

Thanks to this study, it is aimed to investigate whether new foundations, established in accordance with the Turkish Civil Code, fulfill their basic functions or not. In the study, firstly the concept of foundation was mentioned in conceptual sense and after social policy functions and economic functions for new foundations were investigated. In the study, it focused on the issues under sub-section of social policy functions that could be ranked as social security and social assistance, acquisition of social responsibility, prevention of social conflict and provision of social integration. Under the name of economic functions, the effects of foundations on the economic structure, employment contribution and consumption, saving and investing effects were investigated. In order to investigate whether the foundation are being fulfilled the functions, questionnaires were applied to some chosen foundations in Turkey. After the content validity of the questionnaire questions had been confirmed, the questions were finalized. The questionnaire form was sent to the foundation workers and managers via e-mail. The reliability of the questionnaire form was tested by statistical methods and it was found that the questionnaire was highly reliable. Survey results were interpreted statistically and graphically. It has been resulted; the foundations, which are selected for research and survey implied, have accomplished the functions which are expected from them.

Keywords: Foundations, Functions Of Foundations, Functionality Of Foundations, New Foundations.

1. ORCID: 0000-0003-4082-4883

1. Doktora Öğrencisi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şube Müdürü, Vakıflar Genel Müdürlüğü Trabzon Vakıflar Bölge Müdürlüğü. akcaycengiz@hotmail.com

*AKÇAY, C. (2020). "Yeni Vakıfların İşlevselliği: Seçilmiş Vakıflar İçin Bir İnceleme", *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 7, S. 20, s. 58-81.

Makale Geliş Tarihi: 20 Ağustos 2019 Kabul Tarihi: 24 Nisan 2020

EXTENDED ABSTRACT

The foundation is the commodity communities that are formed by the real or legal persons' specific goods and rights, with a specific and continuous purpose, and that have legal personality. Foundations are generally established for social solidarity purpose. Foundations also have the purpose of supporting those who are financially weak and improving their social and economic situation. It is necessary to reveal the social policy functions and economic functions of the foundations that fulfill these goals. Social security and social assistance, gaining social responsibility, preventing social conflict and ensuring social integration are the foundations that are meant for social policy purposes. Economic functions are the effects of foundations on the economic structure, their contribution to employment and their effects on consumption, savings and investment. The fact that the foundations fulfill these functions will reveal the importance of the assets of the foundations operating within the framework of the establishment's objectives. The number of foundations established under the Turkish Civil Code and called "new foundations" is over 5000 today. These foundations can be established with an official promissory note (foundation certificate) or a death-related saving (will). The management of the new foundations is carried out by the managers determined by the foundation deed, and the audit is performed by the internal auditors and the inspectors of the General Directorate of Foundations. New foundations are established to operate within the framework of the above-mentioned purposes. More broadly, foundations founded for education, social aid, health, social work, sociocultural, history, art, environment and development are established to meet the needs of people who need economic and social support. In case the needs of these people who need support are met, contribution will be made to the development of social integration on the one hand while contributing to economic development.

In this study, whether or not the new foundations established according to the Turkish Civil Code fulfill their basic functions were investigated through a survey study with the managers and employees of the new foundations. In this context, firstly, the concept of foundation was mentioned, and then social policy and economic functions of foundations were investigated. The study focused on social security and social assistance, gaining social responsibility, preventing social conflict and ensuring social integration under the name of social policy functions. Under the name of economic functions, the effects of foundations on the economic structure, their contribution to employment and their effects on consumption, savings and investment were emphasized. In order to investigate whether the functions of the foundations have been fulfilled, a survey has been applied to some selected new foundations established in accordance with the Turkish Civil Code. Questionnaire questions were sent to 60 of the new foundations, of which 5,000 were. However, survey responses were obtained from 31 foundations. Survey results are interpreted statistically and graphically. As a result; With the research conducted, it has been determined that the selected foundations that were surveyed fulfill the functions expected from the foundations. By increasing the number of foundations and the number of those who support the foundation, the needs of more beneficiaries will be met and more progress will be made towards development. In addition, the elimination of the factors that slow them down in the work of new foundations will also be an effective factor for foundations.

GİRİŞ

Özellikle yoksul ve düşkün durumda olan insanlar ile yardıma ihtiyacı olan diğer canlıların ihtiyaçlarının giderilmesi için kurulan vakıflar, karşılık beklemezsizin vermenin ve var olanı paylaşmanın en güzel örneğini oluşturmaktadır. Toplumsal dayanışma ve yardımlaşma temel amaçlarıyla kurulan vakıfların ekonomik ve mali açıdan güçsüz durumda olanları desteklemek, güçlendirmek ve onların sosyal ve ekonomik durumlarını düzeltmek gibi amaçları da bulunmaktadır. Bu amaçların vakıfların sosyal politika işlevleri (sosyal güvenlik-sosyal yardım, sosyal sorumluluğun kazanılması, sosyal çatışmayı engellemesi, sosyal bütünleşmeyi sağlaması) ve iktisadi işlevleri (ekonomik yapıya etkisi, istihdama katkısı, tüketim – tasarruf ve yatırıma etkisi) başlıkları altında çeşitlendirilmesi vakıfların işlevlerinin göz önüne serilmesinde kolaylık sağlamaktadır.

İslamiyet öncesi Türklerde bulunan aç görünce doyurmak ve çıplak görünce giydirmek gibi sosyal yardımlaşmayı teşvik eden uygulamalar ile Batı medeniyetinde bulunan, malların belli bir amaca tahsisi işlemi vakıf benzeri kurumların o dönemdeki varlığına işaret etmektedir. Ancak vakfın kurumsal bir müessese olarak ortaya çıkması ve bir medeniyet olarak din, eğitim, sağlık, sosyal yardım, şehircilik ve bayındırlık gibi tüm alanlarda faaliyet göstermesi Türklerin İslam ile şereflenmesinden sonra olmuştur. Özellikle Selçuklu ve Osmanlı’da bir kısım askeri hizmetler de dâhil neredeyse sosyal hayatın tüm faaliyetleri vakıflar tarafından yerine getirilmekteydi. Hanlar, hamamlar, kervansaraylar, imarethaneler, bimarhaneler ve medreseler yanında sokak hayvanlarını koruyan, hastalara evde bakım hizmetleri sunan, kızlara çeyiz hazırlayan ve hayvanlara mera açan vakıflar gibi örneğini çoğaltabileceğimiz vakıflar vakıf sahipleri tarafından kurulan vakıfların gelirleriyle ayakta durmuş ve fonksiyonlarını yerine getirmişlerdir.

Türk – İslam Medeniyetinde hukuki şeklini bulan ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurulmasına kadar sosyal ve iktisadi işlevlerini yerine getirmeye çalışan vakıf kurumu, Cumhuriyet’in ilanından sonra da içtimai ve hukuki alanda devam etmiştir. 743 sayılı Türk Medeni Kanunu’ndan (TMK) önce kurulan ve yöneticileri kalmadığı için Devlet tarafından yönetilen vakıflar “mazbut vakıf”, yine 743 sayılı TMK’den önce kurulan ve mütevellisi olup bu mütevelliler tarafından yönetilenler “mülhak vakıf” adı altında devam etmiştir. Bir de TMK’nın kabulünden sonra bu kanun hükümlerine göre kurulan vakıflar vardır ki bunlar da “Yeni Vakıflar” veya “Türk Medeni Kanunu’na Göre Kurulan Vakıflar” adı altında toplanmaktadır.

Bu çalışma ile Türk Medeni Kanunu’na göre kurulan ve yeni vakıflar olarak adlandırılan vakıfların yukarıda da sayılmış olunan sosyal politika işlevlerini ve iktisadi işlevlerini yerine getirip getirmediği araştırılarak, vakıfların varlıklarının önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yeni vakıfların sosyal etkinlikleri kapsamında vakıfların genel kuruluş amaçları ile vakıf senetlerindeki amaçlarına bağlılık ve bu alandaki vakıf çalışmalarının verimliliği incelenirken; iktisadi etkinlik kapsamında ise, ayni ve nakdi yardımlarda bulunan yeni vakıfların bu çalışmalar ile hedef kitlelerinin ihtiyaçlarına ne derece katkı sağladıkları incelenmiştir.

Çalışma için yapılan literatür taramasında vakıfların fonksiyonlarının/işlevlerinin gruplandırılarak tanımlanmasına yönelik birçok çalışmaya ulaşılmış ancak bu fonksiyonların/işlevlerin yerine get-

irilip getirilmediğinin alan araştırmalarıyla incelendiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışma, vakıflar üzerinde yapılacak bu yönde bir çalışmanın hem vakıfların önemini ortaya koyması hem de literatüre katkı sunması açısından gerekli olduğu düşünüldüğü yapılmıştır. Bu kapsamda, bir hizmet sunma kuruluşu olan vakıflardan alınan bilgiler ışığında yapılan bu çalışmanın vakıf kurumunun önemini ve gerekliliğini göz önüne serdiği görülmektedir. Vakıf sayısının ve vakfa kaynak sağlayıcıların artırılmasıyla daha fazla yararlanıcının ihtiyacının giderileceği ve kalkınma yolunda da daha fazla mesafe kat edileceği muhakkaktır. TMK hükümlerine göre kurularak faaliyetini devam ettirmekte olan vakıflar içinden seçilen 31 (otuz bir) adet vakfın çalışanları ve yöneticilerinden alınan bilgiler ışığında vakıfların işlevselliğinin araştırıldığı bu çalışmada; üzerinde sosyal ve iktisadi açıdan önemli görevler bulunan bu kurumların, elde bulunan imkânlar dâhilinde tarihi misyonunu yerine getirme gayreti içinde oldukları ve hatta bu konuda da oldukça başarılı oldukları görülmüştür. Yapılan çalışma ile ulaşılan sonuç ve yapılan değerlendirmeler Adana, Ankara, Antalya, Balıkesir, Bitlis, Erzurum, Gaziantep, Hatay, İstanbul ve Trabzon Vakıflar Bölge Müdürlüklerinin hizmet alanında bulunan 31 (otuz bir) adet vakıftan elde edilen bulgular ışığında yapılmış olup TMK hükümlerine göre kurulan ve bugün sayısı 5.000 civarı olan yeni vakıfların tamamını kapsamamaktadır.

1. Vakıf Kavramı ve Vakıfların İşlevleri

1.1. Vakıf Kavramı

Arapça bir isim olan vakıf kelimesi sözlükte “durma, durdurma, hareketten alıkoyma, ayakta bekleme, hapsetme, dinlendirme, alıkoyma” anlamlarında kullanılmakta; terim olarak da “bir malın sahibi tarafından dini, sosyal ve hayri bir gayeye ebediyen tahsisi” şeklinde tanımlanmaktadır (Çınar ve Koyuncu Kaya, 2015: 4). TMK’nın 101. maddesine göre “vakıflar gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır”. Bir malvarlığının bütünü veya gerçekleşmiş ya da gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir ([TMK], 2001: madde 101). Vakıf, bir malı ammenin mülkü hükmünde olmak üzere bir veya birkaç gayeye müebbeden tahsis etmektir (Çınar, 2013: 81). Daha geniş bir deyişle; bir kişi, sahip olduğu malların bir kısmını veya tamamını, Allah’ın rızasını kazanma niyetiyle, halkın herhangi bir ihtiyacını gidermek üzere, dini, hayri ve sosyal bir gayeye sonsuza kadar tahsis ederse, malını vakfetmiş, yani bir vakıf müessesesi kurmuş olur.

Yeni Vakıflar ise Cumhuriyet’in kurulmasından sonra, şahısların isteği üzerine, bağımsız mahkemeler tarafından kurulup, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kuruluş senedine uygunluk yönünden denetlenen vakıflardır (<http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=39>). 27.02.2008 tarih ve 26800 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Vakıflar Kanunu [VK] ile 27.09.2008 tarih ve 27010 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Vakıflar Yönetmeliği, Medeni Kanuna göre kurulan bu vakıflara “Yeni Vakıf” demiş ve şu şekilde tanımlamıştır; “Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanununa göre kurulan vakıflardır” ([VK], 2008; madde 3).

1.2. Vakıfların Sosyal Politika İşlevleri

İnsanlık tarihinin en eski devirlerinden bu yana toplumların, kendi yapıları içinde, o topluma mensup kişilerin sosyal yardım, sosyal dayanışma ve sosyal güvenlik ihtiyacını giderecek müesseseler oluşturdukları bir gerçektir. Çünkü bireyler sosyal dayanışma, sosyal yardımlaşma ve güvenliğe ihtiyaç duyan bir fitratta yaratılmıştır (Hızlı, 2012: 44). Vakıf ruhunun canlı tutulabildiği bir sivil toplum atmosferi günümüzde daha şiddetle ihtiyaç duyulan sosyal adaletin sağlanmasına önemli katkılar yapabilir. Çünkü vakıflar tarihsel olarak bakıldığında sadece dini hizmetler icra eden kurumlar yapmak ve idame ettirmekle yetinmemiş aynı zamanda muhtaçların ve yoksulların temel ihtiyaçlarını karşılamak, eğitim ve sağlık hizmetlerin dönük kurumlar inşa etmek, bayındırlık hizmetleri yapmak ve hatta şehirlerin kuruluşuna ve gelişmesine katkıda bulunmak gibi yelpazesi oldukça geniş fonksiyonlar yerine getirmişlerdir (Uzun, 2016: 33). Toplumun çeşitli ihtiyaçlarını gidermeye yönelik kurulan vakıfların sosyal güvenlik ve sosyal yardım, sosyal sorumluluk kazandırmak, sosyal çatışmayı engellemek ve sosyal bütünleşmeyi sağlamak gibi sosyal politika işlevleri bulunmaktadır.

1.2.1. Sosyal Güvenlik - Sosyal Yardım

Vakıf kurumunun tarih boyunca sosyal güvenlik ve sosyal yardım fonksiyonlarını içinde barındıran bir niteliğe sahip olduğu bilinmektedir. Bir riske mazur kalanlara ve genel olarak topluma, vakıflar yoluyla sağlanan hizmetleri, diğer kişisel yardımlardan ve bu günkü sosyal yardım ve güvenlik hizmetlerinden ayıran önemli bir farka, vakıf hizmetlerin taşıdığı psikolojik boyuta işaret etmek gerekmektedir. Vakıf kurumu yoluyla sağlanan yardım veya hizmet bireyden bireye olup onur kırıcı bir niteliğe sahip olmamaktadır. Kişi, yardımı belirli bir kimseden sadaka niteliğinde değil, amacı belirlenmiş bir kurumdan yardım şeklinde almaktadır (Özaydın, 2003: 18). Sosyal yardım, bir tehlikeye maruz kalan veya kalmayan insanların, herhangi bir karşılık (ücret, prim vs) almaksızın çeşitli ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan hizmetlerdir. Sosyal yardımlar genellikle daha güçlü kişilerden veya kurumlardan zayıflara doğru mali bir transferi anlatır. Vakıflar kanalıyla yapılan sosyal yardımlarda ise transfer yapılan taraf çoğunlukla vakıf kurucusu tarafından bilinmemekte, sadece özellikleri belirtilmektedir (Koyunoğlu, 14: 61). “Vakıfların başlıca gayelerinden biri de fakirlere, acizlere, muhtaçlara yardımdır. Yer yer kurulan imarethaneler bu maksatla tesis edilmiş olduğu gibi, vakıf gelirlerinden fakr-ü zaruret sahiplerine hisse ayrılması da aynı maksadı istihdaf eder” (Çınar, 2013: 100) diyen Ali Himmet Berki de vakıfların sosyal yardım fonksiyonuna işaret etmektedir.

1.2.2. Sosyal Sorumluluğun Kazanılması

Sosyal sorumluluk toplum çıkarları ile ilgili bir kavramdır. Sosyal sorumluluk tanım olarak; çevresel unsurların ihtiyaç, beklenti ve taleplerinin karşılanması olarak ele alınmaktadır (Karayel, 2006: 21). Vakıflar, yapılacak olan yatırımları sosyal faydası daha fazla olan alanlara yöneltmektedirler. Gelir ve servetin miras yoluyla bölünmesini önleyerek sosyal faydayı arttırmak amacını güderler. Vakıf kurumlarında, tasarrufların döner sermaye şeklinde kullanılarak toplumsal yararların art-

tırılması ve paylaşımcı bir yaklaşıma gidilmesi benimsenir (Güleç, 2006: 5). Vakıflar aracılığı ile kendisine sosyal güvenlik ödemesi yapılan kişiler ve bu fonun kaynağını sağlayan vakıf, karşılıklı olarak bir duygu alışverişine girerlerse bu durum hiç şüphesiz iki taraf için de yabancılaşmayı önleyici sonuçlar doğuracaktır. Özellikle vakıf kuranlar açısından düşünüldüğünde, bu kurumun insanın yabancılaşma duygusunu ne ölçüde yendiğinin, çevresiyle bütünlük ve çevresine karşı sorumluluk duygusunun yaşam boyutlarını aşarak, gelecek nesillere ulaşması bunun en güzel örneğidir (Özaydın, 2003: 18).

1.2.3. Sosyal Çatışmayı Engellemesi

İnsanlarda gerek sosyolojik gerekse de sosyo-psikolojik ihtiyaçların teminine engel olan sıkıntılar gerginliğe neden olmakta, bu durum da onları birbirleriyle çatışmaya sürüklemektedir. Bu çatışmanın giderilmesi için söz konusu engellerin kaldırılması gerekir. Bunun için de yeni imkanlara ihtiyaç duyulmaktadır. İşte vakıf, bu yeni imkanları bulmada önemli bir faktördür (Gök, 1996: 36). Vakıflar, toplumda sosyal çatışmayı kısıtlayıcı ve engelleyici fonksiyona sahip olup gelir ve servet dağılımına olumlu yönde tesir ederler. Vakıflar genellikle üst gelir grubuna mensup kişiler tarafından kurulduğundan, bu gruba mensup kişilerin kendi servet ve gelirlerinden ayırdıkları payın, artık özel mülkiyetten çıkararak kamu mülkiyetine geçmesi, yani toplumsallaşmasıyla birlikte alt gelir grubuna mensup kişilere bir gelir aktarımı söz konusudur. Vakıf sayesinde ortaya çıkan hâsıla üst gelir grubu tarafından oluşturulmakta ve hasılanın hemen hemen tamamına yakını düşük gelirli kişiler tarafından tüketilmektedir. Dolayısıyla vakıflar, gelir dengesizliği sebebiyle toplumda ortaya çıkacak birbiriyle uzlaşmayan iki düşman sınıfın birbiriyle çatışmasını engelleyerek toplumda huzur ve barışın sağlanmasına yardımcı olur (Soysaldı, 2004: 98).

1.2.4. Sosyal Bütünleşmeyi Sağlaması

Vakıflar, hayır ve iyilik yapmayı kurumsallaştıran kurumlardır. Böylece, varlıklı olanların yoksullar üzerinde manevi baskı kurması ve fakirlerin onurlarının kırılması önlenmektedir (Ateş ve Nohutçu: 263). Vakıflar ayrıca içinde buldukları toplumda ifa ettikleri sosyal fonksiyonları sayesinde sosyal bütünleşmeye katkıda bulunurlar. Vakıf müesseseler, toplumda fertler arasında sosyal yardımlaşma, sosyal dayanışma ve işbirliğini amaç edindiğinden bu tür hizmetlerin doğal sonucu olarak fertlerin maddi ve manevi bir bütün etrafında hareket etmesine neden olmaktadır (Soysaldı, 2004: 100). Sosyal hizmet çok yönlü neticeler doğuran bir faaliyettir. Bir yandan hizmet veren ve alanı mutlu kılarken, öbür taraftan devletin güven ve istikrarına hizmet eder. Sosyal bünyeyi istikrarlı hale getirir, devletin yüceliğini ve adaletini sergiler (Öztürk, 1995b: 28).

1.3. Vakıfların İktisadi İşlevleri

Hayatın hemen her alanında bulunan vakıfların, ekonomik yapıya etki etmek, istihdama katkıda bulunmak, tüketim, tasarruf ve yatırımlara etki etmek gibi iktisadi işlevleri de bulunmaktadır.

1.3.1. Ekonomik Yapıya Etkisi

Vakıflar zirai işletmecilikten, imalat sanayi, ticaret merkezleri, konut sektörü, istihdam ve para konularına kadar ülke ekonomisinde belirli bir paya sahiptir (Öztürk, 1995a: 25). Dar anlamda ele alındığında her vakıf amacı ne olursa olsun bir işletmedir. Hizmetin vakfın amacı doğrultusunda devam edebilmesi için vakfın bir iktisadi işletme olarak ele alınması gerekir. İktisadi boyutu olmayan bir işletmenin ayakta kalması söz konusu değildir. İşletmenin rasyonel ve karlı çalışabilmesi için ise işletmecilik prensiplerine göre çalıştırılması; üretim, yönetim, pazarlama, finansman, tanıtım, halkla ilişkiler, muhasebe ve kontrol etkenlerine uygun yönetilmesi ve faaliyette bulunması gerekir. Daha geniş anlamda bakıldığında ise milli servetin dağılımında rol oynayarak dengede durmasına yardımcı olur. Kaynakların etkin ve verimli kullanılmasına etki eder. Alt yapı hizmetlerinin gelişmesini sağlayarak kalkınma sürecini hızlandırır. Sosyal yapıyı iyileştirip sosyal depremlerin oluşmasını önleyerek huzur ortamının oluşmasına katkı sağlar. Sağlık, eğitim, bayındırlık, şehircilik sahalarında yatırımlara katılmak suretiyle devlet bütçesinin iktisadi ve ekonomik yatırımlarını yönlendirerek devletin güçlenmesine katkı sağlar. Düşük gelir grubunda yer alan insanların gelir seviyesini artırarak orta gelir grubuna sahip sınıfın çoğalmasını sağlayarak toplumsal sosyal ve siyasi istikrarı artırır. İktisadi gelişme için gerekli istikrar ortamını destekler (Yadigar, 2010: 71).

1.3.2. İstihdama Katkısı

İşsizlik, ülkelerin sosyo-ekonomik durumlarına göre farklılık gösterse de çoğu ülkenin önemli sorunlarından bir tanesini oluşturmaktadır. Bu sorunun hafifletilmesi hatta mümkünse ortadan kaldırılması en büyük amaçlardan bir tanesidir (Ay, 2012: 321). Vakıfların birçok şekilde istihdam oluşturdukları görülür. Vakıfların istihdama katkısı şu başlıklar altında toplanabilir (Koyunoğlu, 2014: 56):

a) *Yeni istihdam alanları açılması:* Vakıfların inşa ettikleri kurum ve kuruluşlar yeni istihdam alanları açmışlardır. Vakıflar, vakıf eserlerin inşası, tamiri ve hizmetin yürütülmesi sırasında eleman çalıştırmak suretiyle dolaysız olarak yeni istihdam alanları açmış veya istihdam alanlarını genişletmiştir. Maaş ve diğer harcamalarla piyasaya giren para ise istihdamı dolaylı olarak etkilemiştir.

b) *Eski istihdam alanlarını genişletmesi:* Vakıfların birçoğu yeni tesisler kurarak yeni istihdam alanları açarken, bir kısmı da daha önce kurulan vakıfların tesislerini ya genişleterek veya işlevini kaybetmeye yüz tutan tesisleri canlandırmak için yeni finansman girdisi sağlayarak mevcut istihdam alanlarını genişletmiştir.

c) *Vakıflarda ücret politikası, asgari ücret ve iş güvencesi:* Vakıflar, kuruluş amaçlarının içinde olmamakla birlikte, çalışma hayatının düzenlenmesinde de rol almışlardır. Vakıflar kanalıyla çok çeşitli alanlarda değişik hizmetler görülmesi, böylece çok değişik alanlarda ve fazla miktarda istihdam sağlanması nedeniyle, ücretlerin oluşmasında vakıfların önemli rolleri olmuştur.

1.3.3. Tüketim, Tasarruf ve Yatırıma Etkisi

Vakıf, tüketimi, toplum halinde yaşayan insan yararına düzenleyerek ihtiyaç fazlası gelir ve servetin ne yapılacağı sorusuna en olumlu cevabı vermiştir (Güleç, 2006: 11). Vakıfların kurulması ve kurulan bu vakıflara belli bir akar tahsisi ile fertlerin tasarrufa teşviki de sağlanmış olur. Çünkü kurulan bu vakfa belli bir servet ve belli bir akar temin edilmektedir. Böylece tasarruflarda kamu hizmeti lehine adeta bir döner sermaye kurulmaktadır (Özaydın, 2003: 19). Vakıflar kanalıyla hayır yollarına harcama yapılması tasarrufa aşağıdaki şekillerde etki eder (Koyunoğlu, 2014: 55):

a) Gösteriş ve lüks tüketime gitmesi muhtemel kaynakları, zaruri ihtiyaç maddelerinin tüketimine kaydırır, böylece israfı önler, tasarruf edilmesini sağlar,

b) Tüketimin zaruri ihtiyaç mallarına kaydırılması suretiyle marjinal faydanın artmasına, milli ekonomide tüketimden sağlanan toplam faydanın ve toplam tatmin duygusunun artmasını sağlar.

2. Literatür Taraması

Başçı (2007) çalışmasında, vakıf eserlerinin milli servet ve medeniyetimizin bir kısmını teşkil ederek vakıfların medeniyet tarihimize girdiğini belirtmiştir. Ayrıca, vakıfların çeşitlerini ve gördükleri hizmetleri başlıklar halinde inceleyen Başçı, vakıfların bir medeniyet belirtisi, sosyal yardım ve hizmet belirtisi olarak günümüze kadar ulaştığını belirtmiştir. Nihai olarak da vakıfların bir medeniyet kurumu olarak geçmişi günümüze getiren, bugünü de yarına bağlayan birlik ve beraberliğin sağlam ve sarsılmaz köprüsü olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çiçek (1996) çalışmasında, vakfın tanımını ve çeşitlerini sıraladıktan sonra vakıfların sosyal yardım ve sosyal hizmet fonksiyonlarını belirtmiştir. Vakıfların iktisadi fonksiyonlarını da maddeler halinde sıralayan yazara göre vakıfların günümüzde sosyal görev olarak gelir dağılımında denge kurmak, kamu görevi yaparak devlete yardımcı olmak, ulusal serveti parçalanmaktan ve atıl kalmaktan kurtararak yatırımlara dönüştürmek ve tasarruf düşüncesini yaygınlaştırmak ve eğitim görevlerini yürütmek gibi çeşitli işlevleri yerine getirmektedir. Devletin yetersiz kaldığı sosyal alanlarda da vakıfların önemli bir görevi yerine getirebileceği de ilgili çalışma ile ortaya konulmaktadır.

Doğan (2006) çalışmasında, vakıfların sosyal yardım ve sosyal güvenlik gibi fonksiyonlarını göz önüne sererek özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde vakıfların üstlenmiş olduğu görevlere ve o dönemde kurulan vakıf çeşitlerine değinmiştir. Kurulan vakıfların hepsinin ise bütün canlıları kapsayan bir sosyal güvenlik sistemine hizmet etmekte olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Özaydın (2003) çalışmasında, vakıfların geçmişte, diğer alanlarda olduğu gibi, bir sosyal politika kurumu olarak da önemli işlevler yüklendiğini, özellikle gelir servet dağılımında ve sosyal güvenlik konusunda çok önemli hizmetler gördüğünü ortaya koymaya çalışmıştır. Uygun şartların oluşturulması, gerekli yapısal değişikliklerin sağlanabilmesi ve ferdi yaklaşımlar şeklinde değil de, genel sosyal politika ile uyum içinde, onunla koordineli olarak faaliyette bulunmaları kaydıyla, vakıfların bugün de benzer işlevleri başarı ile yürütebileceği sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmayla vakıfların işlevlerinin iyi anlaşılmasında bu kurumun günümüz insanına iyi tanıtılmasının büyük

önem taşımakta olduğu vurgulanmıştır. Vakıfların etkinliğinin artırılmasında bu meselenin büyük önem taşıdığı ve bunun bir sonucu olarak da sosyal güvenlik basta olmak üzere, sosyal hizmetlerin toplumun tabanına yayılmasına daha kolaylık sağlanacağı ve bu konularda devletin yükü önemli ölçüde azalacağı sonucuna ulaşmıştır.

Topçuoğlu (1989) çalışmasında, vakıf kavramını tanımlayarak vakıf çeşitlerini sıralamıştır. Huku-ki süreç ve geçmişten günümüze vakıfların tarihçesine değinen Topçuoğlu, nihai olarak bu kurumun faaliyetleri hakkında insanlarımızın yeterince bilgi sahibi olmamasını, yapılan faaliyetlerin yeterince etkin olmamasından ve vakıfların kendilerini yenileme amaçları olmamasından kaynaklandığını düşünmektedir. Yazar, ayrıca tarihimizin derinliklerinden gelerek köklü bir maziye sahip olan ve yıllarca kamu hizmetlerine destek olmuş, her safhada insanlığa yardımda bulunarak kendini insanlığa vakfetmiş, geniş imkanlara sahip bu müessesenin daha aktif bir organizasyon haline getirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Yadigar (2010) çalışmasında, vakıfları ve vakıf çeşitlerini tanımlayarak vakıfların ve Vakıflar Genel Müdürlüğünün görevlerini açıkladıktan sonra vakıfların sosyal siyasete ilişkin işlevlerini sıralamıştır. Yazara göre, hem insan hayatının zorunlu ve temel ihtiyaçlarını karşılayan hem de tarihi ve kültürel mirasın en önemli bekçisi olan vakıfların farklılaşan toplumsal ihtiyaçlar, yaşanan ekonomik krizler, sosyal kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde devletin yetersiz kalması, gelir dağılımında artan uçurum ve sosyal adaletin bozulması vakıfların önemini daha da arttırmaktadır. Nihai olarak da vakıf anlayış ve şuurunun canlı tutulması, vakıfların hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına gayret edilmesi ve yeni bakış açıları ile yeni stratejik açılımların gerçekleştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Yediyıldız'a (1988) göre ise kültür sistemimizde yer alan normlar, değerler ve bilgiler sosyal sistemi harekete geçirmiş ve vakıf yoluyla müesseseseleşmiştir. Tabiata hakim olma, coğrafyayı kültürleştirip vatan haline getirme, sosyal ve iktisadi farklılaşmaları en aza indirme, şehirleşme ve sosyal bütünleşmeyi sağlama, kısacası, toplumda huzur sağlama ve insanları mutluluk içinde yaşatma arzu ve idealleri de vakıf kurumunun yapıları olan külliyele doğurmuştur.

3. Yöntem

Bu araştırma, Türkiye'de faaliyet gösteren ve TMK'ya göre kurulup yeni vakıf olarak adlandırılan vakıflar içinden seçilmiş 31 adet vakıf üzerinde yapılmış olup hazırlanan anket sorularının katılımcılar tarafından internet üzerinden cevaplandırılmaları sağlanmıştır. Anket sorularının hazırlanmasında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yeni vakıflardan alınan yıllık beyannamenin soruları ile, yeni vakıflar konusunda deneyimli Vakıflar Genel Müdürlüğü personellerinin bilgi ve tecrübelerinden faydalanılmıştır. Bu kapsamda, ankete katılanlar tarafından cevaplanmasının daha kolay olması, tasnif ve gruplandırma kolaylıklar sağlanması ve talep edilen bilgilerin ağırlıklı olarak belli bir cevap şıkkı ile sınırlı olması sebebiyle kapalı uçlu sorular sorularak anket çalışması hazırlanmıştır.

Anketi cevaplayacak kişilerin ve vakıfların seçimi için Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlı olarak çalışan Bölge Müdürlüklerinden (Adana, Ankara, Antalya, Balıkesir, Bitlis, Erzurum, Gaziant-

ep, Hatay, İstanbul ve Trabzon) konusunda uzman ve yeni vakıflar ile ilgili iş ve işlemleri takip eden personellerden görev alanlarında bulunan vakıfların isim ve ilgililerinin iletişim bilgileri alınmıştır. Daha sonra, vakıf görevlileri telefon ile aranarak e-mail adresleri istenmiş ve alınan e-mail adreslerine anket linki gönderilerek cevaplandırılması sağlanmıştır. İlgililer tarafından cevaplanan anketler değerlendirilmek üzere bir araya toplanarak frekans değerleri üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirme yapılırken ankette sorulan ve ilgili soruyla bağlantılı olan diğer sorularla ilişki kurularak açıklamalar yapılmıştır.

3.1. Araştırma Evreni ve Örneklem

Bu araştırmada, Türkiye’de faaliyet gösteren ve TMK’ya göre kurulmuş olup yeni vakıf olarak adlandırılan yaklaşık olarak 5000 yeni vakıf içinden seçilen 60 vakıfla iletişime geçilerek anket sorularının bulunduğu internet adresi kendilerine gönderilmiş, ancak 31 vakıftan sorulara cevap alınabilmiştir. Araştırmanın örneklem seçiminde öncelikle tabakalı (katmanlı) örneklem seçim metodundan faydalanarak anket uygulanacak vakıfların bulunduğu iller belirlenmiş, ardından küme (çok aşamalı) örneklem yöntemiyle de anket yapılacak vakıflar belirlenmiştir. Anket uygulanacak vakıfların belirlenmesinde Vakıflar Bölge Müdürlüklerinde çalışan tecrübeli personellerin yönlendirmelerinden faydalanılmıştır. Bu kapsamda Rize ilinde kurulu bulunan ve faaliyetine devam eden 4, Ankara, İstanbul, Giresun ve Trabzon illerinde 3, Adana, Balıkesir, Gaziantep, Erzurum illerinde 2, Çanakkale, Artvin, Bayburt, Hatay, Antalya, Kahramanmaraş ve Siirt illerinde ise 1’er tane vakıf ile iletişime geçilerek anketlerin cevaplanması sağlanmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü verilerinde; çalışmanın evrenini oluşturan yeni vakıfların sırasıyla eğitim, sosyal yardım, sağlık, sosyal hizmet, sosyo-kültürel ve tarih amaçları çerçevesinde ve yine oransal sırayla çocuklar ve gençleri, yoksulları, kadınları, yaşlıları, engellileri (özürlüler) hedef kitle olarak belirleyerek çalışmakta oldukları görülmüştür (<https://www.vgm.gov.tr/vakif-islemleri/vakif-istatistikleri/yeni-vakiflar>). Bu evren içinden seçilen örneklemin de aynı oransal sıralamaya sahip olduğu anketlere alınan cevaplardan tespit edilmiştir. Ayrıca, örneklemin temsil gücünü arttırmak için ülke genelinde bulunan tüm coğrafi bölgelerden örneklem alınmasına gayret edilmiştir.

Çalışmanın değerlendirilmesinde kullanılan ve oransal olarak değerlendirilen veriler örneklem olarak seçilen grup içindeki 31 vakfın cevaplarından derlenmiştir. Araştırmada örneklem büyüklüğünün ana kütleye yaklaşması sonuçların doğruluk derecesini artıracak olsa da bu çalışmada cevaplara ulaşımında yaşanan bazı kısıtlamalar örneklem sayısının düşük düzeyde kalmasına neden olmuştur. Anket uygulanacak vakıf yöneticilerinin çalışmaya katılmak istememeleri, anket sorularında vakfın özel bilgilerinin paylaşılacağı düşünülmesi, online olarak yapılan anket sorularının cevaplanmasında vakıf çalışanlarının internet ve bilgisayar kullanım zorluğundan kaynaklanan problemler gibi kısıtlayıcı engeller örneklem sayısının düşük olmasına neden olmuştur. Bu nedenle, çalışmada elde edilen bulguların yorumlanması 31 vakıftan edinilen bilgilerle sınırlı olarak yapılmıştır.

3.2. Bulgular ve Tartışmalar

Yeni vakıfların işlevselliğini araştırmaya yönelik tasarlanan ve yirmi beş adet sorudan oluşan anketin ilk dokuz sorusu ankete katılan vakıfların tanınmasına; onuncu soru ile on yedinci soru arasındaki sorular iktisadi etkinliklerinin araştırılmasına, on sekiz ile yirmi beşinci soru arasındaki sorular ise vakıfların sosyal etkinliklerinin araştırılmasına yönelik hazırlanmıştır. Elde edilen sonuçlar oransal olarak şu şekilde ortaya çıkmıştır:

1- “Vakfınızın faaliyet alanı hangisi ya da hangileridir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Çalışmaya katılan vakıfların faaliyet alanlarına ilişkin sorulan soruya vakıfların %34’ü sosyal yardım sosyal hizmet, %32’si eğitim, %9’u sağlık, %9’u sosyo-kültürel, %5’i çevre, %3’ü sanat ve tarih, %3’ü tarım ve hayvancılık, %2’si bilim ve teknoloji ile %3’ü de diğer şeklinde cevap vermişlerdir. Diğer seçeneği olarak katılımcıların verdiği cevaplarda konut yardımları dikkat çekmektedir.

2- “Vakfınızın hizmet verdiği hedef kitle aşağıdakilerden hangisi ya da hangileridir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Vakıfların hedef kitlelerinin araştırıldığı soruya çalışmaya katılan vakıfların %36’sı çocuklar ve gençler, %26’sı yoksullar, %18’i kadınlar ve yaşlılar, %16’sı engelliler ve %4’ü diğer cevabı vermişlerdir. Ankete katılan vakıfların çoğunluğunun yoksulları, kadınlar ve yaşlıları, çocukları ve gençleri hedef kitle olarak belirlemiş oldukları ve vakıfların faaliyet alanları içinde de sosyal yardım ve sosyal hizmetin birinci, eğitimin ikinci sırada olması faaliyet alanı ile hedef kitle arasındaki uyumu göz önüne sermektedir.

3- “Vakfınızın hedef kitlesine ulaşım yollarınız nelerdir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Ankete katılan vakıfların %37’si sosyal ilişkilerle (diğer kullanıcılar vs), %25’i internet aracılığıyla, %16’sı belediyeler ve diğer sosyal yardım kuruluşlarının yönlendirmesiyle, %24’ü basın yoluyla ve %8’i de diğer yollarla faydalanıcılara yani hedef kitleye ulaşmaktadır. %8’lik diğer cevabının içinde; faydalanıcılara aracı kullanmadan direkt kendilerinin ulaşmakta olduğunu belirtenler, muhtarlarla birlikte çevre taraması yaptıklarını belirtenler, vatandaşların/hedef kitlenin kendi kendine başvuru yaptığını belirtenler ile faydalanıcı olan kişilerin diğer faydalanıcıları yönlendirmesi şeklinde hedef kitlelerin oluştuğunu belirtenler bulunmaktadır.

4- “Vakfınızın hizmet alanı aşağıdakilerden hangisidir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: %3 uluslararası, %37 ulusal (Türkiye), %7 bölgesel ve %53 de il ve ilçe düzeyi. İl ve ilçe düzeyinde faaliyet gösteren vakıfların oransal olarak yüksek olması bize, ankete katılan vakıfların hizmetlerinin ve etki çevresinin ağırlıklı olarak mikro düzeyde olduğunu ve daha ziyade hedef kitleye erişimde sıkıntılar yaşayan vakıfların en hızlı ve en kolay ulaştıkları çevrelerde faaliyet gösterdiklerini anlatmaktadır.

5- “Vakfınızın hizmet alanınızdaki tanınırlığı ne düzeydedir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Ankete katılan vakıfların %60’ı vakfımız yeterli düzeyde tanınmaktadır derken, %40’ı da vakfımız kısmen tanınmaktadır demiştir. Dördüncü soruda araştırılmış olunan hedef kitleye erişimde yeterlilikle yakında ilgili olan tanınırlık düzeyi arttıkça vakıfların hedef kitleye ulaşımında yeterliliği de artacaktır.

6- “Vakfınızın misyon ve vizyonu belirlenmiş midir?” sorusuna verilen cevapların oransal

dağılımı: Ankete katılan vakıfların %87'si bu soruya evet cevabını verirken %13'ü hayır cevabını vermiştir. İçinde olunan mevcut durum ile gelecekte ulaşılmak istenilen durumları ifade eden bu kavramların vakıf kültüründe de oluşturulmasıyla vakıflar, bu günkü işlevleriyle geleceğine şekil verebilecekler ve gelecekte olmayı hedefledikleri noktayı spesifik olarak belirleyebileceklerdir. Çalışmaya katılan vakıfların %87 gibi büyük bir çoğunluğunun misyon ve vizyon belirleyerek çalışmalarına yön vermeleri faaliyetlerinin belli bir disiplin içerisinde yönlendirildiğinin de göstergesidir.

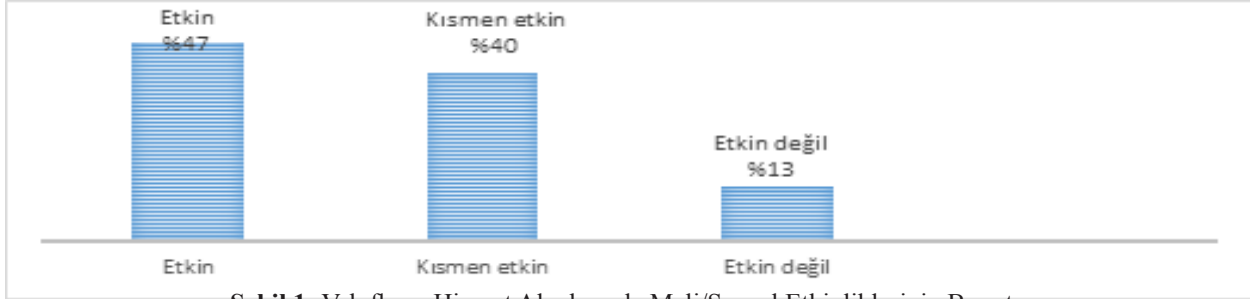
7- “Bağışçılarımızın bağış yapma kararına etki eden faktörler aşağıdakilerden hangisi ya da hangileridir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Bu soruya vakıfların %42'si hayır yapma isteği (vakıf bilinci), %19'u vakfımızın hizmet yoğunluğu, %10'u diğer bağışçılar, %8'i vakıf yönetimimizin performansı, %6'sı ekonomik ortam ve %15'i de diğer unsurlar cevabını vermiştir. Alınan cevaplar içinde %42'lik oranla öne çıkan insanların hayır yapma isteği ve vakıf bilincinin gelişmiş olması hususu insanlar arasında kaynaşmayı sağlayan en önemli etken olarak ortaya çıkmaktadır. Vakfın hizmet yoğunluğunun ve vakıf yönetimlerinin performansının diğer insanların bağış yapma kararını etkilemesi ise yapılacak olan yardımların eksiksiz ve hakkaniyetle ihtiyaç sahiplerine ulaşacağı inancının bağışçılarda uyandırılması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

8- “Yararlanıcıları (hedef kitleyi) belirleme kriterleriniz nelerdir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Hedef kitleyi belirlemeye ilişkin yöntemlerin araştırıldığı bu soruya ankete katılanlar %55 oranında sosyal araştırmalar, %21 oranında diğer, %12 oranında aynı hizmeti sunan diğer vakıflar ve yine %12 oranında Devlet kuruluşlarıdır şeklinde cevap vermiştir. Vakıf senetlerindeki amaçların yerine getirilmesi amacıyla gelir elde eden ve bu gelirleri hedef kitlesinin ihtiyaçlarını gidermek için kullanan vakıflar, hedef kitleyi belirlemek için ağırlıklı olarak sosyal araştırmalardan faydalandıkları görülmektedir. Sosyal araştırmaların yanında Devlet kuruluşları ve aynı hizmeti sunan diğer vakıflardan da yararlanılarak hedef kitle belirlenmektedir.

9- “Faaliyetlerinizi yerine getirirken ne tür zorluklarla karşılaşmaktasınız?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Ankete katılan vakıfların %23'ü hedef kitleyi belirleme ve hedef kitleye ulaşım zorluğu, %22'si toplumsal engeller, %14'ü mevzuat zorluğu ve %19'u da diğer çeşitli zorluklarla karşılaştıklarını belirtirken %22'si herhangi bir zorlukla karşılaşmadıklarını belirtmiştir. Yeni vakıfların sadece %40'ının hedef kitleye ulaşmakta kendini yeterli bulduğu, anketin dördüncü sorusuna alınan cevaplarda görülmüştür. Hedef kitleye ulaşımında yaşanan bu sıkıntılar, vakıfların faaliyetlerini yerine getirmelerinde önemli bir engel olarak ortaya çıkmaktadır.

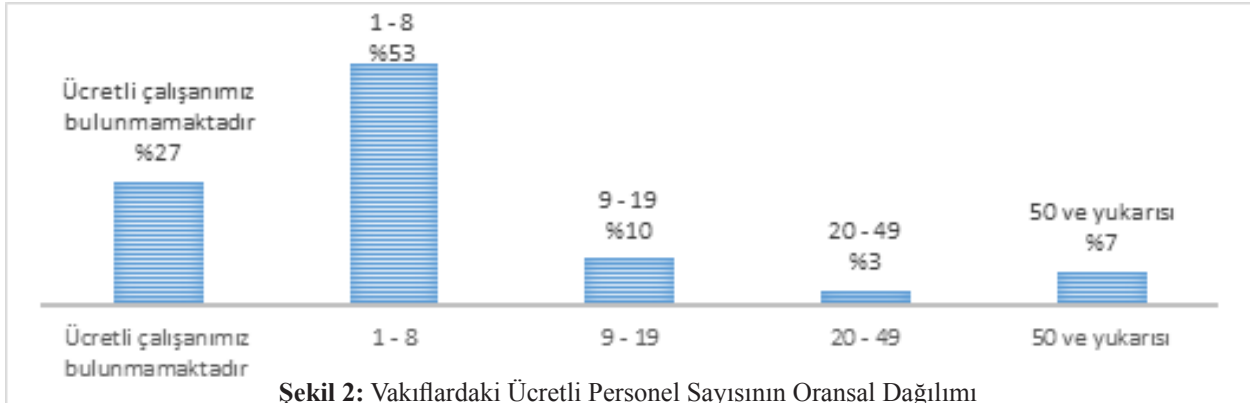
10- “Vakfınızın hizmet alanınızdaki mali/sosyal etkinliğinizin boyutu ne düzeydedir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Uluslararası, bölgesel, ulusal ve il-ilçe düzeyinde faaliyet gösteren vakıfların oransal olarak çoğunluğunu arz eden %47'lik kısmı hizmet alanında etkin olduğunu belirtirken, %40'lık kısmı kısmen etkin olduklarını belirtmiştir. Vakıfların yalnızca %13'lük kısmı ise mali ve sosyal olarak etkin olmadıklarını belirtmiştir. Vakıfların faaliyet için kullanacakları kaynakları ile yakından ilgili olan mali ve sosyal etkinliğin araştırıldığı bu soruya verilen cevaplar ile vakıfların ekonomiye, istihdama ve sosyal alanlara yapılan katkı açısından etkin olduğu görülmektedir. Yeni vakıfların işlevselliğinin araştırıldığı bu çalışmada sonucu be-

lirleyecek ve araştırmaya katkı sağlayacak en önemli unsur olan mali ve sosyal etkinliğin %13'lük kısım haricinde olumlu çıkması ankete katılan vakıfların kendilerini işlevlerini yerine getiren kurumlar olarak gördüklerinin göstergesidir. Anketin bu sorusuna alınan cevaplar şekil 1'de grafiksel olarak gösterilmiştir.

Şekil 1: Vakıfların Hizmet Alanlarında Mali/Sosyal Etkinliklerinin Boyutu

11- “Vakfınızda ücretli çalışan (işletme ve iştirakler dâhil) personel sayısı kaçtır?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Ankete katılan vakıfların %27'sinde ücretli çalışan bulunmazken, %53'ünde 1 ile 8 ücretli personel, %10'unda 9 ile 19 kişi arası ücretli personel, %3'ünde 20 ile 49 arası ücretli personel ve %7'sinde 50 ve daha fazla ücretli personel çalışmakta olup sonuçlar şekil 2'de de grafiksel olarak gösterilmiştir. Vakıflar, bünyelerinde ücretli personel çalıştırarak istihdamın ve dolayısıyla doğrudan ekonomik hayatın içinde bulunarak iktisadi işlevlerini yerine getirmektedirler. Ücretli çalışan sayısını arttıran vakıflar ekonomik hayatın içinde daha çok girecek ve iktisadi işlev anlamında daha etkin konuma geleceklerdir.

Şekil 2: Vakıflardaki Ücretli Personel Sayısının Oransal Dağılımı

12- “Vakıf gelirlerinizin ekonomik hayat içerisindeki yeri nedir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Vakıfların gelirlerinden çok harcamalarının yönüne ilişkin olan bu soru ile sosyal ve iktisadi hayatın içinde önemli bir unsur olan vakıfların elde ettiği gelirlerin sosyal ve ekonomik hayatta doldurduğu boşluk incelenmiştir. Şekil 3'e de aktarılan sonuçlara göre ankete katılan vakıfların %42'si elde ettikleri gelirlerin harcanması ve dağıtımını ile yararlanıcıların zorunlu ihtiyaçlarını giderdiklerini belirtirken, %29'u yararlanıcıların sosyal ihtiyaçlarını gidermekte olduğunu, %23'ü yararlanıcıların kültürel ihtiyaçlarını gidermekte olduğunu ve %6'sı da yararlanıcılara ek kaynak niteliğinde olduğunu belirtmiştir. Özellikle, yararlanıcıların zorunlu ihtiyacının giderilmesi sosyal bütünleşmenin sağlanmasında önemli bir unsurdur. Nitekim vakıfların faaliyetleriyle zengin kesimden yoksul kesime doğru sağlanan servetin yeniden dağılımı ile

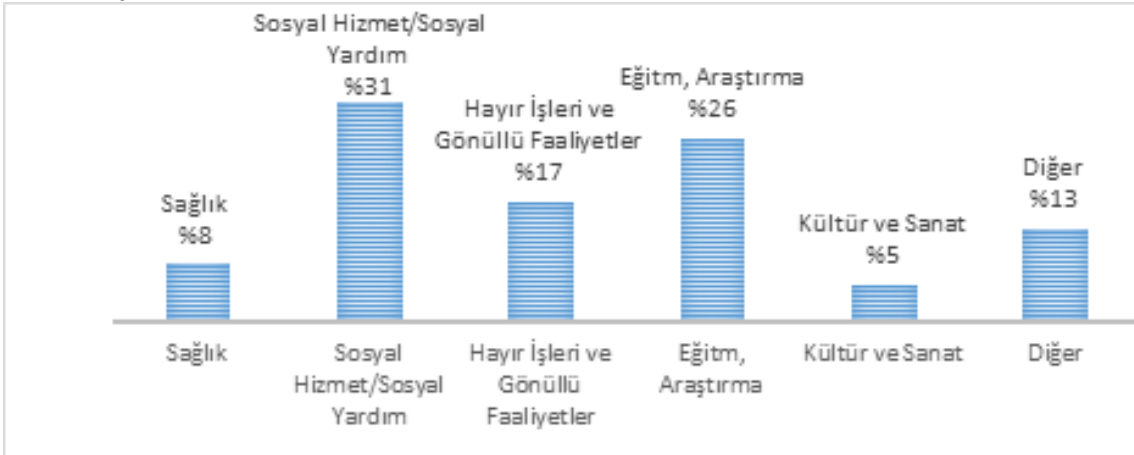
toplumda sosyal bütünleşme ve huzur ortamı geliştirilebilecektir.

Şekil 3: Vakıf Gelirlerinizin Ekonomik Hayat İçerisindeki Yeri Nedir?

13- “Vakfınızın ana gider kalemleri nelerdir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı:

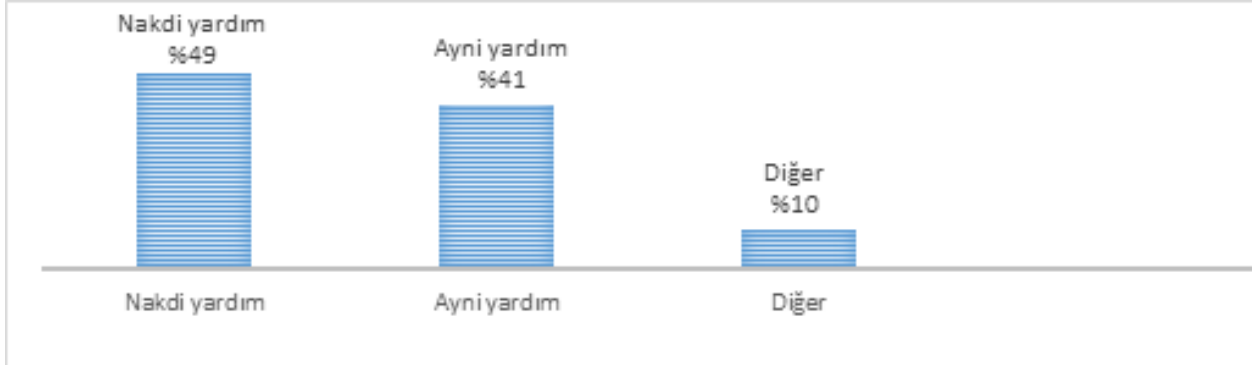
Ankete katılan vakıfların ana gider kalemleri; %31’inin sosyal hizmet ve sosyal yardım, %26’sının eğitim ve araştırma giderleri, %17’sinin hayır işleri ve gönüllü faaliyetler, %8’inin sağlık ve %5’inin kültür ve sanat giderleri olarak ortaya çıkmaktadır. Ankete katılanların %13’ü ise yukarıda sayılan maddelerin dışında gider kalemleri olduğunu söyleyerek diğer seçeneğini işaretlemişlerdir. Yeni vakıfların ana gider kalemleri ile anketin ilk sorusunda araştırılan faaliyet alanları karşılaştırıldığında ağırlıklı olarak sosyal yardım sosyal hizmet, eğitim ve sağlık gibi alanlarda faaliyet gösteren vakıfların yine ağırlıklı olarak sosyal yardım ve sosyal hizmet, eğitim ve araştırma ile hayır işleri ve gönüllü faaliyetlere harcama yaptıkları görülmekte olup sonuçlar şekil 4’e aktarılmıştır.

Şekil 4: Vakıfların Ana Gider Kalemleri

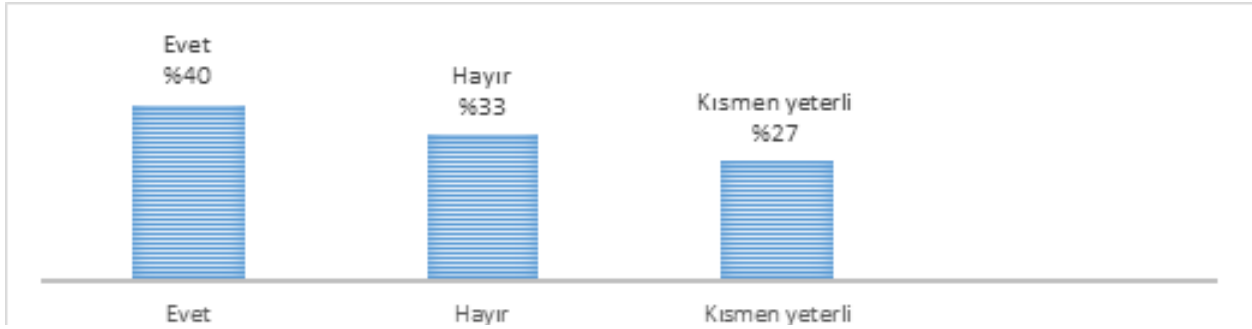
14- “Yardım çeşidiniz ağırlıklı olarak hangi türdendir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı:

Ankete katılan vakıfların hedef kitlelerine yaptıkları yardımlar; %49 nakdi yardımlar, %41 aynı yardımlar (yiyecek, giyecek vb) ve %10 diğer çeşitli yardımlardan oluşmaktadır. Anketin on altıncı sorusunda vakıfların aldıkları bağış türlerinden %49’unun nakdi bağışlardan olduğu tespit edilmişti. Şekil 5’de de gösterildiği üzere nakit olarak alınan bu bağışların yine aynı oranda yardım olarak dağıtıldığı görülmektedir.

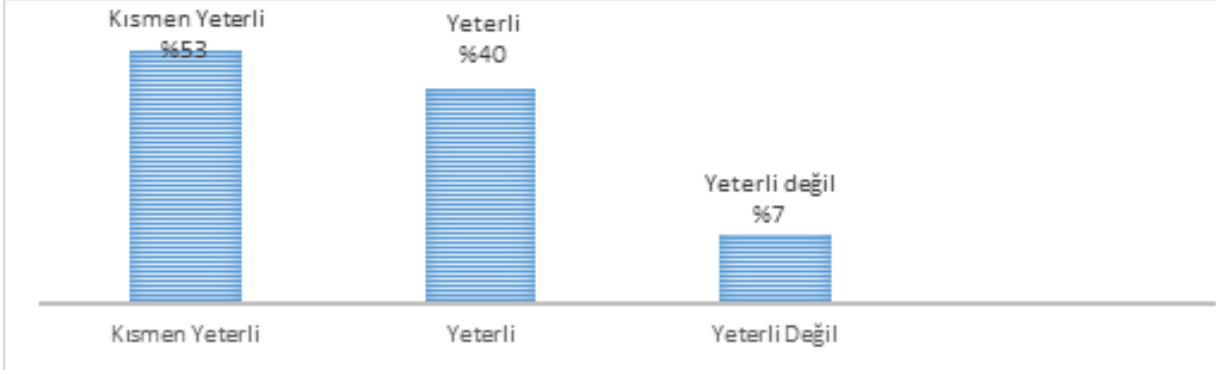
Şekil 5: Vakıfların Ağırlıklı Yardım Çeşitleri

15- “Faaliyetlerinizin için kaynaklarınızın yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Bu dağılım Şekil 6’da da gösterilmiş olup, vakıfların %40’ı ağırlıklı olarak kuruluş mal varlıkları ile sonradan elde edilen gelirlerden oluşan kaynaklarının vakfın faaliyetleri için yeterli olduğunu düşünürken, %27’si de kısmen yeterli olduğunu düşünmektedir. Vakıfların %33’ü ise kaynaklarının yetersiz olduğunu düşünmektedir.

Şekil 6: Faaliyetler İçin Vakıf Kaynaklarının Yeterlilik Durumu

16- “Vakfınızın hedef kitesine ulaşmakta yeterli olduğunuzu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Katılımcıların %40’ı evet cevabını verirken %7’si hayır cevabını vermiştir. Katılımcıların %53’ü ise hedef kitleye ulaşmakta kısmen yeterli olduklarını belirtmiştir. Hedef kitleye ulaşmada yeterlilik durumuna ilişkin alınan cevaplar şekil 7’de grafiksel olarak gösterilmiştir. Vakıfların işlevselliğini belirlemede en önemli unsurlardan biri olan hedef kitlenin ihtiyaçlarının giderilmesi için yararlanıcılara ulaşmada vakıfların ne derece yeterli olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Ağırlıklı olarak hayır yapma isteğiyle kurulan vakıfların hedef kitlelerine ulaşmada kendilerini yetersiz ya da kısmen yeterli olarak görmeleri, faaliyet alanı yardım olan vakıfların kuruluş amaçları çerçevesinde daha fazla kişiye ulaşmak istediklerini göz önüne sermektedir.

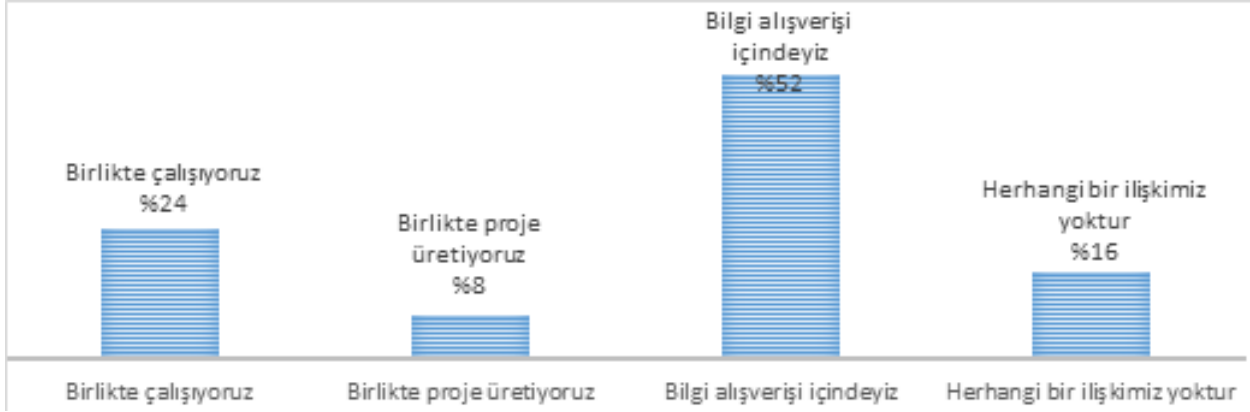
Şekil 7: Vakıfların Hedef Kitleye Ulaşımında Yeterliliği

17- “Vakfınızın toplumsal rol oynama kapasitesi ne düzeydedir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Şekil 8’de grafiksel olarak da gösterildiği üzere çalışmaya katılan vakıfların %72’si vakıflarının toplumsal rol oynama kapasitelerinin yeterli düzeyde olduğunu belirtirken, %28’i ise toplumsal rol oynama kapasitelerinin kısmen yeterli olduğunu belirtmiştir. Sosyal barış ve sosyal huzurun sağlanmasında önemli bir rolü olduğu kabul edilen vakıfların faaliyetlerinin yeterli işlevsellikte olup olmadığının tespiti için sorulan toplumsal rol oynama kapasitesinin yeterliliği sorusuna alınan cevaplardan ankete katılan vakıfların toplumsal rol oynamada yeterli oldukları sonucuna ulaşmak mümkündür. Vakıfların toplumsal rol oynama kapasitelerinin artmasıyla birlikte belli amaçlar çerçevesinde kurulan vakıfların bu amaçları gerçekleştirmede etkinlikleri artırılmış olacaktır. Bu çerçevede, sosyal yardım yapan vakıflar daha fazla kişiye ulaşarak yardımlarını arttıracak, eğitim desteği veren vakıflar daha fazla kişiye eğitim desteği vererek faaliyetlerini ve işlevselliklerini arttırabileceklerdir.

Şekil 8: Vakıfların Toplumsal Rol Oynama Kapasitesi

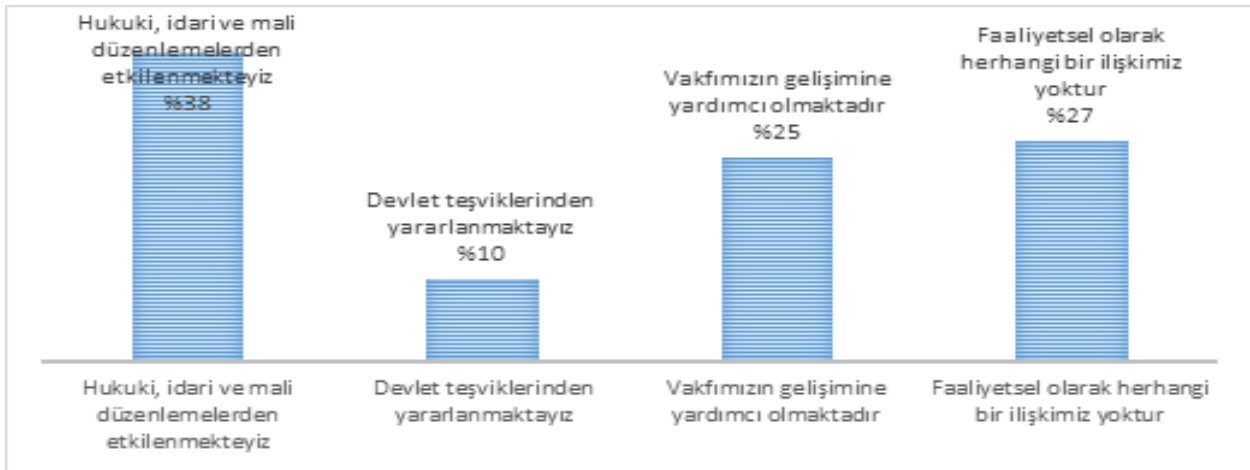
18- “Vakfınızın diğer sivil toplum kuruluşlarıyla ilişki durumu aşağıdakilerden hangisi/ hangileridir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Bu soruya, çalışmaya destek veren vakıfların %52’si bilgi alışverişi içindeyiz, %24’ü birlikte çalışıyoruz, %8’i de birlikte proje üretiyoruz cevabı vermişlerdir. Katılımcıların %16’sı ise diğer sivil toplum kuruluşlarıyla herhangi bir ilişkileri olmadığını belirtmiştir. Elde edilen sonuçlar şekil 9’a aktarılarak grafiksel olarak da sunulmuştur. Vakfın tanınırlık düzeyinin artırılmasında ve hedef kitleye ulaşımında önemli rolü bulunan diğer sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkilerin %84 oranında olumlu olması, vakıfların amaçlarına ulaşmasında ve faaliyetlerini yerine getirmelerinde önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Şekil 9: Vakıfların Diğer Sivil Toplum Kuruluşlarıyla İlişki Durumu

19- “Vakfınızın Devletle olan ilişkisi ne düzeydedir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı:

Yeni vakıfların Devlet ile olan ilişkilerinin araştırıldığı soruya ankete katılan vakıfların %38’i hukuki, idari ve mali düzenlemelerden etkilenmekteyiz cevabı verirken, %27’si faaliyet-sel olarak herhangi bir ilişkimiz yoktur cevabını vermiştir. Vakıfların %25’i Devlet’in vakıfların gelişimine yardımcı olduğunu söylemiş, %10’u da Devlet teşviklerinden yararlandıklarını belirtmiş olup elde edilen sonuçlar şekil 10’a aktarılmıştır. Vakıflar Kanunu ve Vakıflar Yönetmeliği çerçevesinde kuruluş senetlerine göre faaliyet gösteren vakıfların Devlet düzenlemelerinden doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenmemesi mümkün değildir. Yeni vakıfların beyanname ve bildirim sorumlulukları ile kuruluş aşamasında Devlet kurumlarıyla içli dışlı olması yanında Devlet tarafından vakıflara sağlanan kolaylıklar ve teşvikler de vakıfların Devlet ile olan ilişkilerini düzenlemektedir.

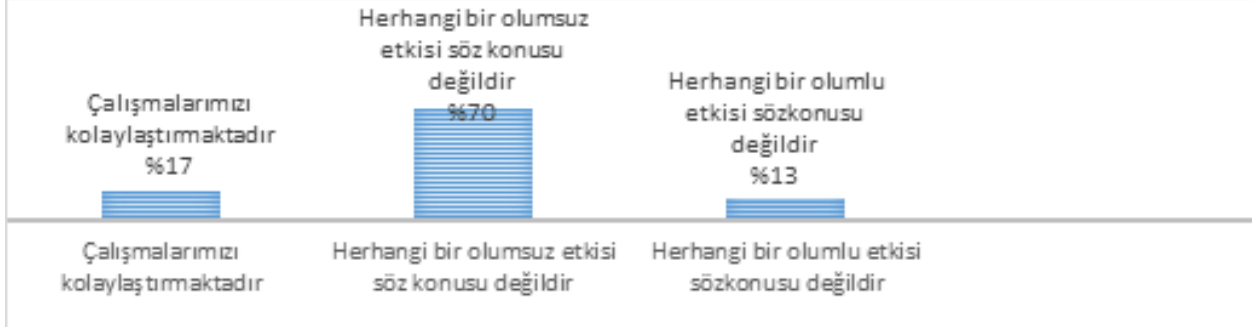

Şekil 10: Vakıfların Devlet İle Olan İlişkileri

20- “Vakıflar mevzuatının vakfınızın çalışmaları üzerindeki etkisi ne düzeydedir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı:

Vakıflar mevzuatının çalışmalar üzerindeki etkisinin araştırıldığı soruya şekil 11’de de görüleceği üzere vakıfların %75’i herhangi bir olumsuz etkisi söz konusu değildir cevabını vermiştir. Bunun yanında %17’si vakıflar mevzuatının çalışmalarını kolaylaştırdığını belirtirken, %13’ü ise herhangi bir olumlu etkisinin söz konusu olmadığını belirtmiştir. On ikinci sorudaki vakıfların Devlet ile olan ilişkilerinin daraltılmış kapsamı şeklinde

değerlendirilebilecek olan vakıflar mevzuatının; vakıfların çalışmaları üzerinde oldukça önemli bir oranda olumlu etkisinin olduğu görülmektedir. Vakıflar mevzuatının, vakıfların işleyiş ve çalışmalarına olumlu yönde katkı sağlaması hem vakıfların Devletçe teşviki hem de Devletin yol göstericiliği rolünün pozitif yönde kullanılmasının göstergesi olarak vakıfların işlevselliğinde önemli bir konuma sahiptir.

Şekil 11: Vakıflar Mevzuatının Vakıf Çalışmaları Üzerindeki Etkisi

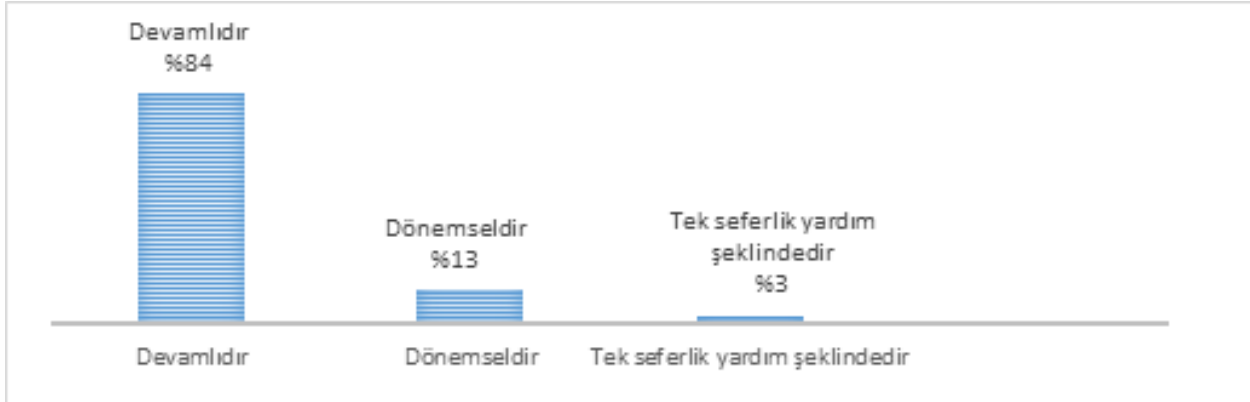
21- “Vakfınızın amaca ulaşmasında çalışmalarınızı tetikleyici unsur aşağıdakilerden hangisi/hangileridir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Ankete katılan vakıfların %87’sinin belli bir misyon ve vizyon ile hareket ettiği altıncı soruya verilen cevaplardan görülmüştür. Vakıfların misyon ve vizyonunun vakıf senetlerinde belirtilen amaca ulaşmada çalışmaları tetikleyici en önemli unsur olduğu da bu soruya alınan %37’lik oranla “misyonumuz ve vizyonumuz” cevabından anlaşılabilir. Yine, %19’luk oranları ile vakıf senedi ve hedef kitlenin ihtiyaçları da vakıfların amaçlarına ulaşmasında tetikleyici unsur olarak göze çarpmaktadır. Bağışçıların istekleri ve şartlı bağışları da amaca ulaşmada %15’lik oranla etkili olurken, Devlet’in etkili olduğunu söyleyenlerin oranı da %10’dur. Elde edilen sonuçlar şekil 12’de gösterilmiştir.

Şekil 12: Vakıfların Çalışmalarını Tetikleyici Unsurlar

22- “Hizmetlerinizin devamlılık ölçüsü ne düzeydedir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Ankete katılan vakıfların %84’ü hedef kitleye ihtiyaçlarını gidermek için yaptıkları hizmette devamlılık unsuru olduğunu belirtirken, %13’ü dönemsel olarak hizmet/yardım verdiklerini ve %3’ü de tek seferlik yardım şeklinde hizmet verdiklerini belirtmişlerdir. Elde edilen istatistiksel sonuçlar Şekil 13’e aktarılmıştır. Vakıfların yapmış oldukları hizmetlerin ve yardımların devamlı olması belirli bir amaç çerçevesinde süreklilik unsurunu içinde barındırarak kurulmuş

olan vakıfların işlevsel olup olmadığının ölçülmesinde önemli bir noktadır. Vakıfların, yardıma muhtaç insanların ihtiyaçlarını sürekli/devamlı olarak gidererek toplumsal huzur ve sosyal barışın sağlanmasına katkıda bulunabilecekleri açıktır.

Şekil 13: Vakıf Hizmetlerinin Devamlılık Durumu

23- “Vakfınızın gelir kaynakları aşağıdakilerden hangisidir ya da hangileridir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Vakfınızın gelir kaynakları aşağıdakilerden hangisi ya da hangileridir sorusuna şekil 14’de de gösterildiği gibi vakıfların %48’i diğer bağış ve yardımlar, %21’i diğer gelirler, %13’ü üye ödentileri, %8’i finansal gelirler, %5’i kamu kurumlarından alınan yardımlar ve yine %5’i iktisadi işletme gelirleri cevabı vermiştir. Karşılıksız vermenin en güzel örneği olan ve toplum ihtiyaçlarının giderilmesi için kurulan vakıflarda bağış ve yardımlar ile üye ödentilerinin oransal olarak üst seviyede olması toplumsal kaynaşma ve sosyal bütünleşmeyi artıracak bu kurumun amacı doğrultusunda faaliyetine devam ettiğini göstermektedir.

Şekil 14: Vakıfların Gelir Kaynakları

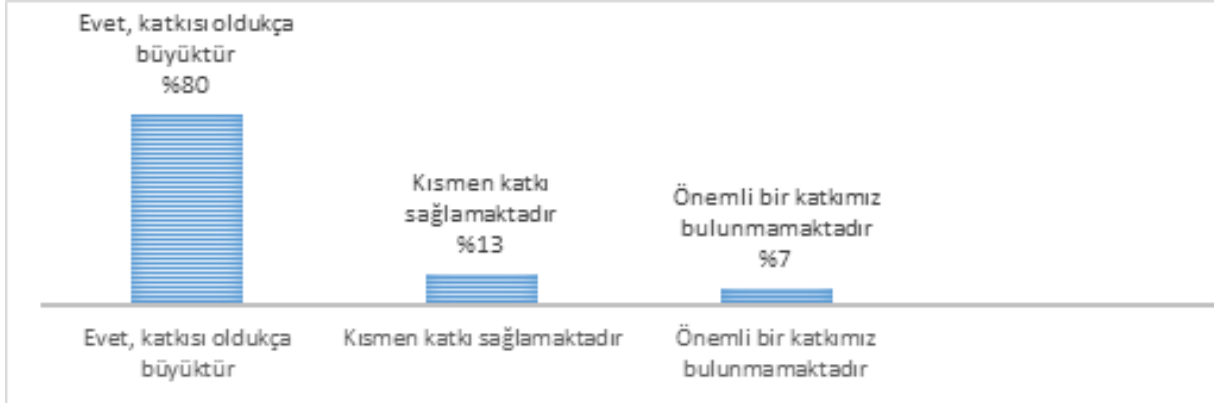
24- “Aldığımız bağış türü/türleri aşağıdakilerden hangisi/hangileridir?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Vakıfların gelir kaynağı türlerini araştırıldığı on dördüncü soruda %48’lik oranla ilk sırada yer alan bağış ve yardımların çeşitlerinin belirlenmesine ilişkin soruya vakıfların %49’u nakdi bağışlar, %22’si aynı bağışlar, %19’u gayrimenkuller ve %10’u da diğer cevabını vermiştir. Sonuçlar şekil 15’de grafiksel olarak da gösterilmiştir. Servetin yeniden dağılımında önemli bir unsur olan nakdi ve aynı bağışlar ile gayrimenkullerin bağışı toplumda sosyal barış ve sosyal bütünleşmenin sağlanmasında da önemli bir unsurdur. Eğitim öğretim ihtiyaçlarının giderilmesi için öğrencilere ödenen burslar ve eğitim yardımları ile yoksul kesimin zorunlu ihtiyaçlarının giderilmesinde önemli bir kalem olan muhtaç aylıkları ve muhtaçlara yapılan

aynı yardımlar toplumsal barışın sağlanmasına oldukça önemli düzeyde katkıda bulunmaktadır.

Şekil 15: Vakıflar Tarafından Alınan Bağış Türleri

25- “Yaptığımız hizmetlerin sosyal bütünleşmeyi sağlamaya katkısı olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların oransal dağılımı: Vakıfların genel işlevleri ve bu işlevlerin yerine getirilmesinde ne derece başarılı olunduğunun araştırıldığı çalışma içinde önemli bir yere sahip olan sosyal bütünleşmeyi sağlama işlevinin ne derece yerine getirildiğinin tespiti için sorulan bu soruya vakıfların %80’i yaptıkları hizmetlerin sosyal bütünleşmeyi sağlamada katkısının oldukça büyük olduğunu belirtmiştir. %13’ü kısmen katkı sağlamakta olduğunu belirtirken %7’lik kısım ise sosyal bütünleşmeyi sağlamada önemli bir katkıların bulunmadığını belirtmiştir. Sosyal bütünleşmeye katkıların olmadığını belirten %7’lik kısmın daha ziyade mikro ölçekli vakıflardan ya da belli bir gruba yönelik hizmetler sunan vakıflardan olduğu değerlendirilmektedir. Sosyal bütünleşmeye olan katkıya ilişkin sorulan bu soruya alınan cevaplar şekil 16’da grafiksel olarak da gösterilmiştir.

Şekil 16: Vakıf Hizmetlerinin Sosyal Bütünleşmeyi Sağlamaya Katkısı

SONUÇ

Eğitim, sosyal yardım ve sosyal hizmet, sağlık, sosyo-kültürel, çevre, sanat ve tarih, tarım ve hayvancılık, bilim ve teknoloji gibi alanlarda faaliyet gösteren ve çocukları, gençleri, yoksulları, engellileri, kadınları ve yaşlıları hedef kitle olarak seçmiş olan 31 adet yeni vakıf üzerinde yapılan bu çalışma ile vakıfların sosyal ve iktisadi işlevlerini yerine getirip getirmediği araştırılmıştır. Ankete katılan vakıfların ağırlıklı olarak il – ilçe düzeyi ile ulusal ve bölgesel düzeyde faaliyet

göstermekte ve hedef kitlelerine ulaşmak için de sosyal ilişkiler, internet, belediye ve diğer yardım kuruluşları ile basını kullanmakta oldukları belirlenmiştir. Ayrıca, kuruluş sermayelerinin yanında ağırlıklı olarak bağış (nakdi, ayni ve gayrimenkul bağışı) ve yardımlar ile üye ödentilerinden oluşan gelir kaynakları bulunan vakıfların nakdi ve ayni yardımlar yaparak yararlanıcıların özellikle zorunlu ve sosyal ihtiyaçlarını gidermek için harcama yaptıkları tespit edilmiştir.

Yeni vakıfların işlevselliğinin araştırıldığı bu çalışmada vakıfların sosyal politika işlevleri ve iktisadi işlevleri olmak üzere iki ana işlevi bulunduğu; sosyal politika işlevlerinin sosyal güvelik ve sosyal yardım, sosyal sorumluluğun kazanılması, sosyal çatışmayı engellemesi ve sosyal bütünleşmeyi sağlaması; iktisadi işlevlerinin ise ekonomik yapıya etkisi, istihdama katkısı ve tüketim, tasarruf ve yatırıma etkisi ortaya çıktığı görülmektedir. Vakıfların sayılan bu işlevleri yeterince yerine getirip getirmediğinin araştırılmasında öncelikle vakıfların ya da diğer bir deyişle hedef kitleye yönelmiş olan ilgili vakfın hizmet verdiği alandaki tanınırlığının ve hedef kitleye ulaşımının yeterli olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Yapılan çalışmanın sonucunda yeni vakıfların, hizmet çevrelerinde yeterince tanındığı ve hedef kitlelerine ulaşımında da büyük oranda başarılı oldukları görülmüştür. Hedef kitlenin talebine yönelik olan ve vakfın bilinirliğinin artması ile hedef kitlenin ihtiyaçlarına yönelimi artıran tanınırlık düzeyinin ve hedef kitlenin ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik olan ulaşımında yeterliliğin yüksek seviyede olması yeni vakıfların işlevselliğinde olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir.

Yapılan bu çalışmayla ankete katılan vakıfların iktisadi etkinliklerinin araştırılması için sorulan vakıfların hizmet alanlarındaki mali ve sosyal etkinliklerinin boyutu, ücretli çalışan personel sayısı, vakıfların ekonomik hayat içerisindeki yeri, vakıf tarafından yapılan giderlerin türü, vakıf tarafından yapılan yardımların ağırlıklı çeşidi ve vakıf kaynaklarının faaliyetleri yerine getirmek için yeterlilik durumu sorularına alınan cevapların olumlu olması ankete katılan vakıfların iktisadi işlevleri yerine getirme açısından çalışma alanlarında etkin olduklarını göstermektedir. Özellikle, çalışmaya katılan vakıfların çoğunlukla ücretli çalışan bulundurarak istihdama doğrudan katkılarının bulunduğu ve iktisadi anlamda etkin oldukları da tespit edilmiştir. Sosyal politika işlevlerinin araştırılmasına yönelik sorulan sorulardan özellikle vakıfların hizmet alanlarında tanınırlıklarının, toplumsal rol oynama kapasitelerinin, hizmetlerinin devamlılık ölçülerinin ve sosyal bütünleşmeyi sağlamaya katkılarının da olumlu çıkması çalışmaya katılan vakıfların sosyal işlevlerini yerine getirdiklerini göstermektedir.

Yeni vakıfların faaliyetlerinde işlevselliğinin araştırıldığı bu çalışma ile kuruluş senetleri çerçevesinde faaliyet gösteren ve eğitim, sağlık, sosyal yardım, sosyal hizmet gibi alanlarda ihtiyaçlı insanların taleplerine cevap vermeye çalışan ve araştırmaya katılan vakıfların kendi alanlarında görevlerini yerine getirdikleri görülmüştür. Vakıf hizmetlerinden faydalanan hedef kitle gözüyle de bir araştırma yapılarak bu durumun daha net tespit edilmesi ayrı bir çalışma konusu olsa da, hitap edilen çevrenin, vakıfça verilen desteklerin ve vakıf kurumunu destekleyen kurum ve insanların sayısının artırılması için vakıfların sosyal ve iktisadi alandaki işlevselliklerinin göz önüne serilmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda, bir hizmet sunma kuruluşu olan vakıflardan alınan bilgiler ışığında yapılan bu çalışmanın vakıf kurumunun önemini ve gerekliliğini göz önüne

serdiği görülmektedir. Vakıf sayısının ve vakfa kaynak sağlayıcıların arttırılmasıyla daha fazla yararlanıcının ihtiyacının giderileceği ve kalkınma yolunda da daha fazla mesafe kat edileceği muhakkaktır.

Nihai olarak; çoğunlukla yararlanıcılarının zorunlu ihtiyaçlarını karşılayan ve faaliyetlerinin devamlılık arz ettiği görülen vakıfların karşılaşmakta oldukları birtakım zorluklar haricinde önemli ölçüde işlevlerini yerine getirdikleri görülmektedir. Bu işlevselliğin artırılabilmesi için ise yeni vakıfların karşılaşmakta oldukları zorlukların ortadan kaldırılması ve işlevselliklerine doğrudan etki eden faktörlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun için, hedef kitleyi belirleme ve hedef kitleye ulaşım yollarının çeşitlendirilmesi, vakıfların misyon ve vizyonlarının geliştirilmesi, bağışçıların bağış yapma kararlarına etki eden faktörlerin geliştirilmesi, vakıf kaynaklarının artırılması ve çeşitlendirilmesi için çaba gösterilmesi, yeni vakıfların taleplerinin de dikkate alınarak mevzuat düzenlemelerinin yapılması ve toplumun her kesiminin vakıf konusunda bilinçlendirilmesi yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akar, Hasan ve Güneş, M. Necati (2002), Niksar'da Vakıflar ve Tarihi Eserler, 1. Baskı, Tokat: Niksar Kaymakamlığı ve Niksar Belediyesi.
- Akgündüz, Ahmet (2013), İslam Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi, 3. Baskı, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Anheier, Helmut K. (2001), Foundations In Europe: A Comparative Perspective, Civil Society Working Paper 18.
- Anheier, Helmut K. ve Leat, Diana (2013), Philanthropic Foundations: What Rationales?, Social Research.
- Ateş, Hamza ve Nohutçu, Ahmet (2006), Kamu Hizmeti Sunumunda Gönüllü Kuruluşlar ve Devlet, Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 10 (11), 244 – 276.
- Ay, Sema (2012), Türkiye'de İşsizliğin Nedenleri: İstihdam Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt 19, Sayı 2.
- Ballar, Suat (1991), Yeni Vakıflar Hukuku, 1. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Başçı, Vahdettin (2007), Bir Medeniyet Kurumu Olarak Vakıflar ve Sosyal Hizmet Kurumları, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 9, Sayı 1.
- Brown, William O and Other (2006), Corporate Philanthropic Practices, Working Paper, The Open Access Publication Server Of The ZBW, Leibniz Information Center For Economics.
- Cansel, Erol (1998), Vakıf, Kuruluşu, İşleyişi ve Amacı, Vakıflar Dergisi 1 (20), 321 – 327.
- Curti, Merle (2014), The History Of American Philanthropy As A Field Of Research, Oxford University Press.
- Çataltepe, Sipahi (1991), İslam – Türk Medeniyetinde Vakıflar, 1. Baskı, Ankara: Türkiye Milli Kültür Vakfı Yayınları.
- Çınar, Hüseyin (2013), Vakıf Hukuku Yazıları Ali Himmet Berki, 1. Baskı, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Çınar, Hüseyin ve Koyuncu Kaya, Miyase (2015), Vakıflar Kaynakçası, 1. Baskı, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Çiçek, Hüseyin (1996), Türkiye'de Vakıf Müessesesinin Sosyo-Ekonomik Fonksiyonları (İzmir İli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Üzerine Bir Araştırma), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çoruhlu, Yakup Emre (2013), Vakıf Taşınmazların Korunması ve Geliştirilmesinde Yönetim Sorunları ve Çözüm Yaklaşımları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Doğan, M. Sait (2006), Vakıf Medeniyetimize Sosyal, Siyaset ve Sosyoloji Açısından Bir Yaklaşım, Sosyoloji Konferansları Dergisi, 34 (34), 9 – 28.
- Durmuş, Ahmet Hayri (2011), Vakıflar Muhasebesi, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları.
- Ekinci, Hasan (2000), Türkiye'de Vakıfların Vergileme Açısından Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Er, Adnan (2012), Yeni, Mülhak, Esnaf, Cemaat Vakıfları Mevzuatı, 1. Baskı, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi Yayınları.
- Ertem, Adnan (1990), Cumhuriyetin İlk Yıllarında Vakıflarla İlgili Uygulamalar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gök, Hasan (1996), Yeni Vakıflarda Yönetim Modeli ve Örgüt Yapısı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güleç, Mehmet (2006), Türkiye'de Vakıf İşletmelerinin Özel Sektörü Biçimlendirici Rolünün İrdelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Hızlı, Mefail (2012), Bursa'dan Balkanlar'a Vakıf Medeniyeti Sempozyumu, Bursa: Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü Yayınları.
- İkizler, Metin (2007), Vakıf Senedinde Değişikliğe Gidilmesi (TMK 107, 112 ve 113'ün Kapsamı ve Birbirleriyle İlişkisi), Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11 (1-2), 165-208.
- Kahraman, Seyit Ali (2006), Evkaf-ı Hümayun Nezareti, 1. Baskı, İstanbul: Çalış Ofset Basım.
- Karayel, Mete (2006), Türkiye'de İşletmelerde Kurumsal Yönetişim Bilincinin Ölçülmesine İlişkin Batı Akdeniz Bölgesi'nde Bir Araştırma (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kazıcı, Ziya (2014), Osmanlıda Vakıf Medeniyeti, 1. Baskı, İstanbul: Kayıhan Yayınları.
- Koyunoğlu, H. Hüsnü (2014), Osmanlı Vakıflarının İktisadi Faaliyetleri ve Etkileri, Vakıf ve İktisat Sempozyumu, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Köprülü, M. Fuad (2005), İslam ve Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları ve Vakıf Müessesesi, 2. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özaydın, M. Merve (2003), Vakıfların Sosyal Politika İşlevleri ve Günümüzde Artan Önemi, Kamu İş, İş Hukuku ve İktisat Dergisi, 7(2), 2-32.
- Öztürk, Nazif (1995a), Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi, 1. Baskı, Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.
- Öztürk, Nazif (1995b), Elmalılı Hamdi Yazır Gözüyle Vakıflar, 1. Baskı, Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.
- Soysaldı, Mehmet (2004), Vakıflar ve Psiko-Sosyal Fonksiyonları, Diyanet İlmî Dergi, 40 (3), 85-104.
- Taştan, Y. Kemal (2013), Vakıfların Hukuki Mahiyeti - Fuat Köprülü-, 1. Baskı, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Topçuoğlu, Yener (1989), Türk Kamu Kesiminde Örnek Bir Organizasyon Modeli Olarak Vakıflar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türk Medeni Kanunu (2001), T.C. Resmi Gazete, 24607, 22 Kasım 2001.
- Türk Medeni Kanuna Tabi Vakıflar, <http://www.vgm.gov.tr/sayfa.aspx?Id=39>
- Uzun, Ahmet (2016), Vakıf Ruhu Sivil Toplum ve Sosyal Adalet, Vakıf ve Toplum Dergisi, 1(4), 30-35.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü (2012), Tarihte İlginç Vakıflar, Ankara: Aktif Matbaacılık Ltd. Şti.
- Vakıflar Kanunu (2008), T.C. Resmi Gazete, 26800, 27 Şubat 2008.
- Watkiss, David (2008), Robert Bosch Stiftung, Philanthropy İn Europe, London: Alliance Publishing Trust.
- Yadigar, Haşim (2010), Vakıf Kültürüne Uygun Sosyal Politika Stratejileri Geliştirmede Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün Rolü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yediyıldız, Bahaeddin (1988), Türk Kültür Sistemi İçinde Vakıfların Yeri, Vakıflar Dergisi, Ankara, 20, 403-408.